

GLEDALIŠKI LIST

MESTNEGA GLEDALIŠČA

V CELJU • SEZONA 1952-53

LETO VII • ŠTEVILKA 4

NORMAN KRASNA

DRAGA RUTH

Premiera v nedeljo, dne 28. decembra 1952 ob 20

N O R M A N K R A S N A D R A G A R U T H

Komedija v dveh dejanjih (šestih slikah)

Prevedel: Ivan Vivod

Režiser: Emil Frelih

Scenograf: inž. arh. Miloš Hohnjec

I G R A J O :

Sodnik Harry Wilkins	Franc Mirnik
Edith, njegova soproga	Nada Božičeva
Ruth, starejša hčerka	{ Marija Goršičeva
	{ Neda Sirknikova
Miriam, mlajša hčerka	Bogdana Vrečkova
Dora, služkinja	Zora Červinkova
Albert Kummer	Peter Božič
Poročnik William Seawright	Janez Škof
Marta Seawright, njegova sestra	{ Neda Sirknikova
	{ Marija Goršičeva
Narednik Chuck Vincent	Vinko Podgoršek
Harold Simmons	Milan Krašovec

Dejanje se dogaja v dnevni sobi pri Wilkinsovih
v Kew Gardensu, ZDA

Inspicent: Peter Božič — *Suflerka:* Tilka Svetelškova —
Razsvetljava: Bogo Les — *Lasuljar:* Vinko Tajnšek —
Odrski mojster: Franjo Cesar

Sceno je izdelala gledališka delavnica pod vodstvom mojstra
Franja Cesarja, kostume po osnutkih Mije Jarčeve
pa gledališka krojačica *Amalija Palirjeva*

ANONIMNA KOMEDIJA

Kakor je čudno, pa je vendarle res: o avtorju »Drage Ruth« po vsem brskanju ni bilo mogoče izbrskati niti enega samega podatka. Tako igrajo jugoslovanska gledališča to ljubko komedijo kot docela anonimno delce. Po imenu pisatelja Normana Krasne, ki ga ne navaja niti najnovejša »Ameriška enciklopedija«, lahko sklepamo samo eno; namreč to, da je po vsej verjetnosti po poreklu Slovan, morda celo Slovenec. (V našem časopisju se je dostikrat imenovalo ime ameriške Slovenke Krasne, predsednice slovenske ameriške ženske organizacije. Nemara gre za ameriško spačenko slovenskega priimka Krašna ali Krašnja.) Najsi bo že kakor koli; komedija Draga Ruth ima vrsto tako nespornih kvalitet, da kljub anonimnosti zasluži, da so jo uvrstila v repertoar mnoga jugoslovanska gledališča, od tega v Sloveniji kar štiri: ljubljansko mestno, kranjsko, jesiško in naše celjsko.

Dejstvo, da o N. Krasni nimamo nobenih podatkov, pa postane razumljivo, če se nekoliko ozremo v ameriško zgodovino zadnjih let. Vedeti moramo namreč, da je Amerika že pred vstopom v drugo svetovno vojno, še prav posebno pa po njej organizirala celo armado literarnih, gledaliških, filmskih, radijskih in televizijskih delavcev z nalogo, da začno z najširšo in najbolj množično propagandno ofenzivo, kar jih pozna svet, le da ta ofenziva ne sme biti prozorna, plehka ali vsiljiva, to se pravi, nihče od tistih, ki jim je namenjena, ne sme čutiti, da je to, kar je. Tako se od leta 1942 naprej v ameriškem gledališču, filmu, radiu, televiziji in literaturi pojavlja brez števila del, ki imajo vsa isti namen: spomniti ameriškega civilista, da je Amerika v vojni in ga opozoriti na to, da je dolžan po svojih močeh v borbi na kakršen koli način pomagati. Staršem in nevestam naj bi ta dela vlivala poguma in upanja, da se bodo njihovi sinovi in njihovi ženini vrnili kot zmagovalci, tistim pa, katerih svojci so padli, povedati, da je za to, »za kar so umrli, bilo vredno umreti«.

In v nepregledni vrsti takih vzpodbudnih agitatoričnih zgodb za aktivizacijo ameriškega civilnega prebivalstva med zadnjo vojno je nastala tudi Normana Krasne komedija »Drage Ruth«. Tendenca tega ljubkega, posrečenega, a nepretencioznega odrskega delca je na dlani: med smehom, v štreni zabavnih situacij povedati ameriškemu civilistu, da je za zmago na fronti potrebna tu in tam kaka skromna žrtev, pa bodisi da je to dajanje krvi ali kakršno koli drugo dejanje, s katerim lahko civilist posredno pripomore k borbi. In še nekaj: osmešiti ljudi, ki so se skrili doma v zaledju, ker jih kot Alberta Kummerja »trga v križu«. Tendenca pa je diskretna in nevsiljiva, ali bolje, prav toliko diskretno vsiljiva, da je lahko dosegla svoj namen.

Po vojni smo gledali v Sloveniji vrsto filmov, ki spadajo v to kategorijo. Med temi filmi je bilo malo del, ki bi svojo vzpodbudno tendenco znala podati na tako diskreten način. To so dela resnih umetnikov, ki so bili vključeni v propagandne skupine ameriške vojske. Posrečilo se jim

je ujeti v svoja dela resnično življenje in ga umetniško oblikovati, tako da je iz tega živega resničnega življenja spregovorila zgodovinska nujnost, ki se je glasila: v totalitarni vojni mora vsakdo, pa najsi živi tudi v varni Ameriki, doprinesiti svoj delež k oboroženi borbi. Kljub anonimnosti sodi, kot smo rekli, tudi komedija Normana Krasne »Draga Ruth« v vrsto teh uspešnih in posrečenih izjem. Delce sicer ni umetnina, vsaj tehtna ne. Je pa pisano duhovito, spretno, nevsiljivo, lahko in tekoče, s smislom za humor in za mero. Ko smo leta 1951 gledali film, posnet po tej komediji, smo videli v njem tipičen »dramatiziran film«, to se pravi film, ki je bil posnet brez večjih predelav neposredno po komediji. Tedaj smo se nasmejali komičnim zapletom in duhovitim utrinkom, pa tudi originalnim ljudem v tej komediji in šele nato smo začutili, da ima delce neke vrste vojno-aktivistične tendence in da je prišlo k nam kot zapozneli ptič. Seveda: žrtve, h katerim vzpodbuja avtor »Drage Ruth« ameriškega civilista, so za naše pojme po strahotah fašistične okupacije komajda še žrtve in vojna, kakršno je preživljalo ameriško zaledje, je za naše pojme prava mirnodobska idila. Mogoče tudi zaradi tega tendence nismo začutili. Bila je namreč naperjena v premalenkostne in za naše pojme same po sebi razumljive stvari.

Film, ki smo ga gledali leta 1951 v slovenskih kinematografih, je izdelala filmska družba Paramount. Režiral je William Russel, glasbo je skomponiral Robert E. Dolan, igrali pa so: sodnika Edvard Arnild, Edith May Philips, Ruth Joan Caulfield, Miriam Mona Freeman, Billa Williemi Holden in Alberta Billy de Wolf.

Komedija »Draga Ruth« je nekak literarni mešanec. Ni karakterna komedija, dasi so v njej tudi ti elementi, ni situacijska komedija, dasi so v njej zelo močni tudi ti elementi, marveč je nekaj na sredi. Zaplet temelji na komičnem naključju, razvoj in razplet pa uravnavajo komponente karakterne komedije. Tisto, kar je v njej še vedno novega, še vedno ljubkega, še vedno tako zanimivega, tako da je letos na repertoarju skoraj vseh slovenskih gledališč, je v živem slikanju oseb, v duhovitem zapletu, v šarmu in vedrini, kar vse pri mnogih drugih bolj sodobnih komedijah bridko pogrešamo.

Uprizoritev »Drage Ruth« v našem gledališču nas postavlja pred nalogo, da uberemo vse osebe v enotno, lahko konverzacijsko igro. Poudarjam: lahko in konverzacijsko. Lahkotno zato, ker gre za komedijo, ki jo je treba pognati v tempo, ki ne pozna spotikljajev in zastojev, konverzacijsko pa zato, ker v svojem besednem izrazu ne sme biti odmaknjena od vsakdanje, preproste pogovorne manire. Komedija nima hrupnih situacij niti bučnih preokretov. Nima torej mest v razvoju dejanja, ki bi poganjala dejanje v sunkih naprej. Odvijati se mora enakomerno v stalnem, enakomernem tempu.

Problem, kot ga komedija obravnava, je sicer v *principu* neameriški, splošen. V pogojih vojnega časa prezgodaj dozorela pubertetnica, ki hoče prehiteti svoj razvoj, piše v sestrinem imenu vojakom na fronto, da bi jim s tem dala moralno oporo, kar smatra v pubertetni ambicioznosti za svojo patriotsko dolžnost. Toda eden od teh vojakov se lepega dne pojavi v družini, do ušes zaljubljen v starejšo sestro, od katere naj bi dobil celo grmado pisem, polnih petošolske sentimentalne romantike in pubertetnih modrovanj. Toda starejša sestra, ki je tik na tem, da se poroči s solidnim,

filistroznim bančnim uradnikom, je toliko patriota, da zaljubljenemu poročniku ne mara podreti iluzije ter mu povedati resnice, kljub temu, da je to vse skupaj strašno malo všeč njenemu pravemu zaročencu, ki pa je vendarle spet toliko patriota, da privoli v nenavadno in zanj več kot tvegano igro. Dekle se znajde pred lahko izbiro. Na eni strani simpatični vetrnjak Bill, oficir, borec, skratka človek z vsemi dobrimi lastnostmi in idealni ljubimec ter zakonski mož, na drugi strani pa filister, ki ga »trga v križu« in ki se skriva pred vojsko, skratka, človek, ob katerem bi vsakdo moral reči, da je šarmantnega dekleta zanj škoda. Torej zgodba, ki bi se pravzaprav lahko zgodila tudi kje drugod na svetu, ne ravno v Kew Gardensu v ZDA leta 1943. Toda: okolnosti, v katerih se vse to zgodi, ljudje, ki so v teh dogodkih prizadeti ali te dogodke povzročajo, zapletajo in razpletajo, so tako tipično ameriški, da bo morala uprizoritev nujno imeti poteze, ki bodo v celoti in v vseh podrobnostih razodevale Ameriko med drugo svetovno vojno.

Ansambel celjskega gledališča se je pod vodstvom Emila Freliha, ki tokrat prvič kot gost režira v Celju, lotil svoje naloge z vso resnobo. Občinstvo in kritika bosta presodila, koliko smo uspeli.

Lojze Filipič.

D R . B R A N K O G A V E L L A IGRALEC IN NJEGOVA UMETNOST

(Nadaljevanje in konec.)

Ves čas poudarjam to notranjo kompliciranost našega notranjega doživljanja in vse bi kazalo, da sem postavil igralca pred popolnoma neizvedljive naloge. Kako naj se igralec spozna v tem morju raznih odtentkov, kako naj najde zvezo med njihovo notranjo podobo in med tistim, kar sili pred oči in v učesa gledalca. Zares bi bila to neizvedljiva naloga, če bi ta naš notranji aparat za doživljanje ne imel še neke posebne lastnosti, ki je doslej še nisem dovolj poudaril, in sicer nerazdružljive zveze tako imenovanega notranjega stanja z nekim perifernim stanjem, t. j. s stanjem, ki ga je mogoče videti ali slišati. To izžarevanje navzven je eno najosnovnejših karakteristik našega splošnega doživljanja. Ničesar ne moremo doživljati, kar bi se nujno ne odražalo na naši telesni periferiji. Ta zveza se včasih izraža s čisto drobnimi sredstvi, kaže se na primer v komaj opaznih premikih ustnic, v neznatnih pregibih prstov, v tankem gubanju čela; najsi bodo ti zunanji pojavi še tako neznatni, nastopajo pa vendarle. Ta njihova zunanja neznatnost, in to je važno, ne pomeni, da bi bili za nas na znotraj neopazni in prav igralska praksa uvaža v najintimnejšo tajno te zveze. Na primer vsak poizkus konstruirati neko notranje psihično stanje prinaša s seboj jasno sliko tega zunanjega zrcaljenja. Še več, prav ko poskušamo umetno reproducirati v igralske namene kakšna taka stanja, se na čuden način zavemo prav teh perifernih pojavov. Ti pojavi nam prav zaradi neresničnosti, fiktivnosti teh zaželenih stanj prinašajo pred zavest realnost in intenzivnost teh zu-

nanjih pojavov. Z drugo besedo, neintenzivnost notranjega stanja ima za posledico posebno zavestno intenzivnost zunanjih pojavov spremljave. V tem trenutku naletimo na novo, izredno važno značilnost tega našega aparata za doživljanje in sicer na to, da periferni, zunanji pojavi delujejo s pravcato mehanično nujnostjo na intenzivnost notranjih občutkov. Jasneje povedano: s tem, da prehajajo v zavest zunanji fenomeni, ki spremljajo žalost, postaja sama notranja podoba žalosti popolnejša, jasnejša ter intenzivnejša. Vsak igralec je gotovo občutil, kako povzroča v njem vsak poizkus, posiliti solzo v oko, avtomatično pojavljanje notranje podobe žalosti kot psihičnega pojava. To prikazovanje in poglobljanje notranjega pojava ima takoj prav tako avtomatično reakcijo na periferna stanja in tako se oba ta pojava vzajemno dopolnjujeta, poglobljata in bogatita. Ta intimna zveza zunanjega in notranjega nam daje sigurnost, da se bomo mogli znajti v nepreglednem morju odtokov našega doživljanja, ker vidimo, kako intimitno in jasnost enega od teh činiteljev vpliva na morebitno nejasnost in neodločnost drugega činitelja; gre samo za to, da se nemoteno prepustimo temu medsebojnemu vplivanju činiteljev in da skušamo po onem činitelju, ki je po trenutni fazi doživljanja jasnejši, določiti jasnost drugega, trenutno bolj motnega faktorja.

Vzel sem izraz nemoteno in s tem sem se dotaknil zelo važnega rezultata dosedanjega razpravljanja. Ta nemotenost pomeni, da mora biti našemu aparatu za doživljanje možno svobodno delovanje. Ne smemo pozabiti še neke druge izredne značilnosti našega aparata za doživljanje, če hočemo dodobra presoditi izredni pomen zahteve po nemotenosti, in ta značilnost je v tem, da velik del delovanja tega aparata prav zaradi svoje funkcionalne važnosti in zaradi svoje stalnosti izpada iz centra zavesti, postaja manj zavesten, a večkrat celo avtomatičen. Doživljanje naših gest, najsi bo važnih ali nevažnih, majhnih ali velikih, funkcioniranje našega intestinalnega aparata nepretrgoma spremlja vse naše doživljanje, toda to spremljanje je le redko v centru zavesti in postaja predmet našega zanimanja le v izrednih primerih, tako da je prepogostokrat zakrito z drugim, za nas centralnim doživljanjem. Če hočemo priti torej do jasnejšega doživljanja teh pojavov, moramo nekako razširiti zorni kot naše zavesti, osvetliti periferne pojave, pri tem pa nam je paziti, da ne bi zanemarili funkcije centra, z drugo besedo, ne smemo z obračanjem pozornosti na te spremljavne doživljaje zanemariti ali celo z oslavljenjem pozornosti falzificirati centralne doživljaje. Ta zahteva bi bila seveda neizvedljiva, če ne bi naša periferična konstitucija dajala možnosti že omenjene reprodukcije. Mi torej lahko vsak čas eno stran fenomenov aktualno doživljamo, a drugo spremenimo v reproducirane slike in pri tem le malo skalimo strukturo doživljajev. Razen tega preti nevarnost, da bi nekateri naši organski doživljaji ohromeli zaradi nekaterih naših individualnih posebnosti, in sicer zato, ker so pokriti in prekriti z drugimi individualno važnimi doživljaji, pa kot taki izgubljajo intenzivnost in jasnost.

Vsak individuum ima posebne lastnosti doživljanja, ima posebne akcente v doživljanjih. Ti akcenti se spreminjajo v stare navade, ki postanejo stalne, ker hromijo nekatera naša doživljanja. Pri tem ima naš organizem še to posebnost, da pretirava nekatera dejanja in nekatere

innervacije, kakršna je pač individualna psihosomatska konstitucija, in da jim pripisuje večjo individualno važnost, kot jo navadno imajo. Nekatere naše pravzaprav nepotrebne innervacije postanejo konstantne spremljevalke našega doživljanja, ne glede na to, da te spremljevalke v kompleksu doživljanja niso ne važne ne potrebne. Zaradi specifičnih raznovrstnosti in pomanjkljivosti našega organizma segajo nekatere naše innervacije v intenzivnosti preko mej potrebnega. Tako seganje preko mej potrebnega postaja navada, postaja to, kar mi v igralski praksi imenujemo »krč«. Ta tako imenovani »krč« torej ni nič drugega kot pojav, da je neka slučajna, v navado prešla funkcija ali kretanja pokrila in prekrila in s tem oklestila funkcioniranje nekih normalno potrebnih organskih dogajanj. Recimo, kakšna napaka v govornem aparatu lahko izzove pretirano intenzivnost govornega napora in ta pretirana intenzivnost prehaja potem na nekatere dele našega organizma, ki so samo v posredni zvezi z našim govornim aparatom. Bolestno, nenormalno nezaupanje v lastni govorni aparat zaradi kakšnih organskih nedostatkov pomeni nenormalno krepljenje govornega napora in to krepljenje ima za neizbežno posledico ojačanje nekih za govor docela nepotrebnih funkcij. Tak pojav je na primer napenjanje mišičja grla pri govoru. Vrat in mišičje grla sta brez dvoma v zvezi z našo govorno funkcijo. A nedvomno je ta funkcija sekundarna, tako da prenapenjanje te sekundarne funkcije mora negativno vplivati na govor sam. Ne bom nadalje govoril o tem pojavu, saj je znan vsakemu povprečnemu igralcu in pedagogu. Vsaka individualna posebnost pri vsakem človeku prinaša s seboj kot neizbežno posledico pojav tega krča na katerem koli delu organizma. Ti krči so kakor nekaki paraziti, ki živijo na račun normalnega funkcioniranja. Vsakdo jih ima, a vprašanje je, kako naj se jih iznebi. Igralec se jih mora odkrižati, ker so prav tisti faktor, ki preprečuje nemoteno prelivanje in funkcioniranje našega doživljanja. Ti krči se nam nepoklicani vsiljujejo v zavest in s svojo nesluteno prisotnostjo motijo ter senčijo jasnost zaželenih izraznih podob. Ker so ti krči tako povezani z našimi individualnimi posebnostmi, jih je kaj težavno odpraviti in ozdraviti. Ti krči so le periferni simptomi nekih pomembnejših napak, ki so veliko bližje centru naše individualnosti. Zdravljenje tega pojava naj se torej ne zadovoljuje s perifernim odstranjevanjem teh pojavov, temveč mora iskati tisto centralno posebnost pri človeku, katere zunanji in morda samo slučajni simptom so ti pojavi. Zadržimo se pri primeru z govorom in pri neposrednem napenjanju vratnih žil. To napenjanje je vsekakor posledica nekakšne strukturalne napake pri samem govornem aparatu ali pa nekoordiniranega funkcioniranja tega aparata. Ti krči so pojav nervoznosti, a le-te ne moremo zdraviti po simptomu nervoznosti, marveč po njenih vzrokih, ki prinašajo s seboj tako imenovano mirnost igralca. V igralskem pomenu ta mirnost ni nič drugega kot zaupanje v samega sebe. Če bomo krepili samozaupanje pri igralcu, trdnost v odnosu do samega sebe, bomo polagoma mogli odstraniti tiste periferne pojave. Vlivanje te samozavesti je za igralca čuda važen faktor in je v zvezi z vsem ambientom, ki v njem igralec dela, v zvezi je tudi z načinom, kako so igralcu naložene umetniške naloge in katera sredstva so mu na razpolago, da te naloge izpolni. Te samozavesti igralcu ne moremo vliti od nekod od zunaj, vse, kar lahko storimo, je to, da podpiramo tiste

faktorje, ki mu bodo pomagali, da bo sam v sebi našel in okreпил organske vire te samozavesti.

Razen pojava tega »krča«, ki moti notranje funkcioniranje igralčevega izraznega aparata, je še neka — rekel bi naravnost bolezen, ki pogosto maliči in zavaja na krivo pot igralčevo prizadevanje. To je neiskrenost ali pa iskrenost v odnosu do doživljanja. Ko pravim »iskrenost«, ne mislim na kakšno moralno iskrenost in z »neiskrenostjo« nočem cikati na to, kar se v življenju navadno dotika pojma laži. Z iskrenostjo v igralškem, estetskem smislu na lastni odnos igralca do njegovega notranjega dogajanja. Radi pozabljam, da smo v vsakdanjem življenju zelo pogosto, pravzaprav zmeraj, v tem smislu neiskreni do samih sebe, pogosto se bojimo samih sebe, še pogosteje imamo sami sebe za drugačne, kot smo, imamo se za takšne, kakršni bi hoteli biti, skratka, na vse pretege hočemo zatemniti tisto intimno jasnost svojega psihičnega dogajanja, nalašč odvrčamo notranji pogled od tega, kar se v nas dogaja in si prizadevamo, kako bi nekam potvorili to notranje dogajanje. To je splošen človeški pojav in ima direktno zvezo s tem, čemur v življenju pravimo meščanska »iskrenost«. Ta meščanska »iskrenost« je zelo pogosto nekakšen izraz največje notranje neiskrenosti ali pa vsaj borbe za to notranjo evidenco ali iskrenostjo. Igralska iskrenost je na splošno nemoteno prepuščanje samega sebe notranjemu življenju ter mirno in pazljivo poslušanje, kako udarja žila tega notranjega doživljanja. V tem smislu igralec nikdar ne sme biti nasilen do samega sebe, ne sme biti prenegel, ne sme od svojega aparata zahtevati rezultatov prej, kot morejo dozoreti sami po naravi svojega funkcioniranja. Prezgodnje obiranje sadja v tem smislu pomeni trganje našega notranjega doživljanja, pomeni mrtvičenje tega doživljanja. Prav tako pomeni neiskrenost, če umetno zavajamo na napačen tir pravce svojega doživljanja v smeri nedognanih, nepreživetih, vsebinsko praznih ciljev, ki smo jih napaberkovali po njivi raznih puhlih, povsem intelektualnih analiz in jih a priori vsilili svojemu doživljanju. Ta iskrenost resda pomeni nepretrgan napor, a ta napor ne bo brez uspeha. Samo po tem naporu prihajamo do jasnosti, do lahkote pri ustvarjanju — prihajamo do prave umetniške radosti pri ustvarjanju. Ta radost pri ustvarjanju je kajpak posledica omenjene iskrenosti, je pa tudi eden od faktorjev, ki z njim moremo v sebi poglobiti in ustaliti to iskrenost. Radost pri ustvarjanju in iskrenost sta z drugo besedo dva polarna faktorja, ki na njima sloni pravzaprav vse umetniško igralško delo. Radost pri ustvarjanju je v tesni zvezi z vsem igralčevim gledanjem na svoj (umetniški) poklic. Ta radost mora biti vedno v zvezi z zavestjo, da je to ustvarjanje umetniško, torej ima naj vse znake umetnosti. Igralec se ne more izolirati v svoji umetnosti — nihče ne more biti umetnik kot igralec, če je slep in gluha za vsa druga umetniška področja. Igralec se mora zavedati, da se z umetniškim ustvarjanjem prišteva v veliki socialnomoralni kompleks občega ljudskega ustvarjanja in da se vrednost tega ustvarjanja meri po tem, kolikor to njegovo ustvarjanje prispeva k splošnemu dviganju vrednosti človeškega življenja. Radost pri ustvarjanju more biti le posledica zavesti, da ima to ustvarjanje splošno človeško vrednost.

Prevedel prof. Ivan Šavli.

ZGODOVINA CELJSKEGA GLEDALIŠKEGA ŽIVLJENJA

(Nadaljevanje.)

4. Pot navzdol

Kakor je v šestdesetih letih čitalniško delovanje na polju gledališkega udejstvovanja razveseljivo naraščalo, tako opazamo, da od leta 1875. naprej, ko je celjska čitalnica po dveletnem spanju ponovno pričela z delom, nikakor niso mogli doseči prejšnjega elana. Le počasi in z velikim trudom so pričeli skoraj popolnoma iznova in dolgo niso prišli preko veselice in skromnih plesov do kakih resnejših in pomembnejših prireditev.

Ker zapisnikov od leta 1875 do 1879 nisem mogel nikjer zaslediti, tudi tega štiriletnega delovanja celjske čitalnice ni mogoče opisati. Toda gotovo je, da delo tega razdobja ni moglo biti posebno pomembno, saj iz sejnih zapisnikov od 11. decembra naprej lahko ugotovimo, da so se čitalničarji morali še vedno boriti z vsemi težavami začetniškega dela.

Iz prvega ohranjenega sejnega zapisnika z dne 11. decembra 1879 moremo prvenstveno ugotoviti, da se je dolgoletni predsednik in voditelj celjskih Slovencev dr. Štefan Kočevar umaknil mlajšim možem in je le še kot navaden odbornik ostal v vodstvu čitalnice. Predsedniško mesto je prevzel mladi dr. Josip Sernek, ki je odslej od leta do leta vedno vidnejši voditelj celjskega kulturnega, gospodarskega in političnega življenja. Stari dr. Kočevar je bil le še modri svetovalec mlajšemu rodu in ko se je dr. Sernek še rodbinsko povezal s Kočevarjevo rodbino, je polagoma prevzemal vse posle voditelja celjskih Slovencev iz rok svojega tasta dr. Kočevarja.

Nadaljnja zanimivost tega razdobja je to, da opazimo kot podpredsednika čitalnice duhovnika Josipa Žičkarja, ki je pozneje zavzemal odlično mesto v tako imenovanem katoliškem narodnem političnem gibanju štajerskih Slovencev. Od leta do leta bolj se čuti vpliv tega moža tudi v celjski čitalnici, kjer so nastajala trenja med mladimi, napredneje orientiranimi čitalničarji posvetnega stanu in duhovniki pod Žičkarjevim vodstvom.

V ostalem pa je vladala kljub očitnim znakom, da sta v čitalnici dva tabora, še dolga leta »narodna sloga«, ki so jo smatrali za edino pravilno politično taktiko v borbi proti agresivni politiki celjskega nemštva. Žičkar je ustanovil v Celju sicer svoje »Slovensko katoliško podporno društvo«, ki je bilo v jedru naperjeno proti čitalnici, ostal pa je kljub temu podpredsednik čitalnice ter tako skušal od znotraj hromiti naprednejša stremljenja mladega rodu. Zanimivo je, da čitalnica ni in ni mogla prirediti v tem razdobju nobene gledališke predstave, dasi je imela kolikor toliko urejen gledališki oder s kulisami, dočim je Žičkarjevo katoliško podporno društvo vsaj enkrat na leto imelo svojo gledališko predstavo, za katero si je izposojalo oder s potrebno opremo od čitalnice.

Edine prireditve čitalnice so bile manjše plesne zabave z običajnimi tombolami, sem in tja so priredili kakšen skupni izlet v bližnjo okolico (Zalec, Mozirje), v ostalem pa je vladal v čitalnici dolgčas. Do stalnega

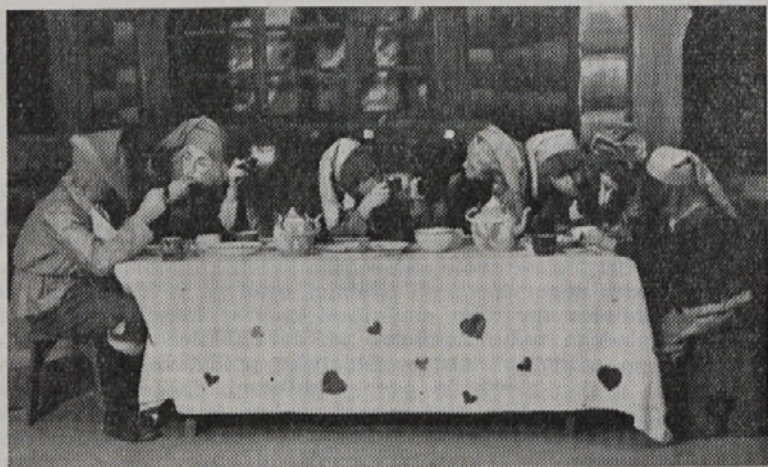
Z DRUGE LETOŠNJE PREMIERE
PAVEL GOLIA: SNEGULJČICA

Režiser: BRANKO GOMBAČ   Scenograf: MARJAN PLIBERŠEK

Prizor iz druge slike: Meglica pleše

Foto Pelikan

Prizor iz tretje slike: Škratje pri večerji

Foto Pelikan

Med
odmori
stopite
v

gledališka okrepevalnica

in se v njej
odžejajte
in
okrepčajte!

TOVARNA USNJA ŠOŠTANJ

Telefon šte. 2

izdeluje najcenejše in najboljše podplatno usnje, komerčno in Goodeyer, vseh barv telečji in goveji boks ter velurje, duboks za smučarske čevlje, kravino za delavske čevlje, svetovno znane likance in tehnično usnje

Tekstilna tovarna Šempeter v Savinjski dolini

izdeluje

use vrste beljenega platna širine 80, 145 in 180 cm,
zavese v širini 80 in 150 cm,
flanelé za rjuhe itd.

Moderna belilnica — uslužnostno beljenje

Nizke cene — Solidna postrežba

Trgovini na veliko dajemo 2% grosistični popust

CINKARNA CELJE

TELEFON 20-81 in 20-82

za domači trg in izvoz:

SUROVI CINK	97,80 % Zn
CINKOV PRAH	97 % Zn total
FINI CINK	99,75 % Zn
DVOJNO FINI CINK	99,85 % Zn
RAFINIRANI CINK	98,70 % Zn
CINKOVA PLOČEVINA	
AVTOTIPIJSKE IN OFFSET PLOŠČE	
CINKOVI PROTEKTORJI ZA KOTLE	
CINKOVE PRALNICE — VALOVITE	
CINKOVO BELILO	
ŽVEPLENA KISLINA	60° Be

Cenjene stranke opozarjamo, da opravljamo usluge z valjanjem svinca, kositra, antimonovega svinca in srebra

Telefon števil 22-31 in 22-32,
poštni predal 3,
brzojavke Topper Celje.

Topper CELJE

*Tovarna perila, konfekcije,
prešitih odev in pletenin.*

*Z lastnimi prodajalnami
v Celju, na Reki, v
Mariboru, Subotici,
Zrenjaninu, Novem
Sadu, Kikindi, Sara-
jevu, Osijeku in Senti.*

Za nakup se priporočamo

»TOPER« CELJE

Po gledališki
predstavi Vas
vljudno vabimo
na prigrizek in
pristno kapljico.

RESTAVRACIJA
Na - Na
ŠELIGO VINKO

Potrebujete novo
obleko, perilo
ali čevlje?

Pri hmeljarju
v Celju

je največja izbira
in najnižje cene!

METKA MEHANIČNA **CELJE**
TKALNICA.

IZDELUJE:

zefirje
popeline
batiste
flanelo
flanelete
damast
blago za delovne obleke itd.

Vsem odjemalcem bomo vedno nudili kvalitetno blago po konkurenčnih cenah

»HMEZAD«

ŽALEC - HMELJARSKA ZADRUGA Z O. J.

izvaža na vsa svetovna tržišča prvorazredni savinjski hmelj, znan pod zaščitno znamko: »SLOVENSKI HMELJ, štajerski, Savinjska dolina«

Svojiin članom posreduje in dobavlja: hmeljevke, umetna gnojila, zaščitna sredstva, stroje za obdelovanje hmeljišč itd.

T R G O V S K O P O D J E T J E

„Špecerija“

V C E L J U

Ūam nudi v največji izbiri vse kolonialno blago, dalje moko, likerje, buteljāna vina, suhomesnate izdelke in sire. Oglejte si naše trgovine in gotovo boste postali naš stalen odjemalec

Se želite za mal denar
lepo, dobro in trpežno
obleči od nog do glave?
Potem pridite v trgovino

in zadovoljni boste

»Solčava«
v Celju

TEKSTILNA
TOVARNA

PREBOLD

Telefon: Prebold štev. 1, Celje štev. 26-19.

Proizvaja vse vrste posteljnega plat-
na, flanelete, tiskanino za žensko in
moško perilo ter ženske obleke v
najbolj pestrih vzorcih

!

V elika izbira
O dlična kvaliteta
L epi vzorci
N izke cene

»VOLNA« CELJE

SAVINJSKA TOVARNA NOGAVIC

Polzela

i z d e l u j e :

moške in otroške bombažne nogavice ter vse vrste ženskih bombažnih in svilenih nogavic

Deseni po izbiri! Odlična kvaliteta!

*Z izbrano kapljico
in dobim picigrikom
Vas bo vedno postregla*
MESTNA TOČILNICA
v Prešernovi ulici

Obiščite
veleblagovnico

**Ljudski
magazin**

Celje

kjer boste solidno
postreženi
z najrazličnejšim
blagom
po ugodnih cenah

S T R E T J E L E T O Š N J E P R E M I E R E
I V A N P O T R Č : K R E F L I

Režiser: Balbina Battelino-Baranović. Scenograf: Inž. arh. Miloš Hohnjec

Prizor iz prvega dejanja: Krefl (Avgust Sedej) in Vrtnik (Vinko Podgoršek) Foto Pelikan

Zaključni prizor drame

Foto Pelikan

pevskega zbora niso mogli priti, saj tudi pravega pevovodje niso imeli, ker ni bilo denarja — zastoj pa ni hotel tega posla nihče prevzeti. Nekaj časa je vodil pevske vaje odbornik čitalnice cand. phil. Vinko Krušič, a do pravega uspeha niso mogli priti, dokler slednjič ni prevzel dirigentstva sam predsednik društva dr. Serbec, ki pa tudi ni dolgo vzdržal.

Mnogo krivde za vegetiranje čitalnice je treba naprtiti dejstvu, da je imela za prireditve pač premajhne prostore, saj se je morala tiskati v treh sobah privatnega stanovanja v hiši V. Krušiča, v katerih je bila vsaka večja prireditev izključena. Zato vidimo, da se je sukal glavni razgovor na čitalniških sejah stalno o tem, kako in kje bi se našli primerni prostori, v katerih bi bilo mogoče prirediti vsaj kakšno manjšo gledališko predstavo. Ves trud pa je bil zaman.

V osemdesetih letih je pristopilo več mladih ljudi, ki so pozneje igrali prvo vlogo v celjskem gospodarskem in političnem življenju. Tako najdemo poleg dr. Josipa Serbca še imena: dr. Jurij Hrašovec, dr. Josip Vrečko, dr. Ljudevit Filipič, Lovro Baš, Ivan Likar, Juro Detiček, Miha Vošnjak, Andrej Perc in drugi. Toda kljub temu, da je čitalnica dobila toliko mladih inteligentov, se vendar njeno delovanje v tem razdobju ne more primerjati velikemu poletu, ki je vladal v celjski čitalnici v drugi polovici šestdesetih let.

Zanimivo je, da listajoč po sejhah zapisnikih celjske čitalnice od 1866. leta dalje, ko je bila poslednja slovenska predstava v mestnem gledališču, ne najdemo več imena **Edvarda Jeretina**. Mož, ki je bil duša vsega gledališkega življenja celjske čitalnice od njene ustanovitve, je naenkrat izginil s površja, v nobenem zapisniku se ne omenja več njegovo ime. Umril je 21. septembra 1881. Dne 30. oktobra istega leta je bil občni zbor čitalnice, o katerem nam je ohranjen obširen zapisnik. Predsednik dr. Josip Serbec je v svojem poročilu o delovanju čitalnice v preteklem letu poudarjal, »da je čitalnica hiralna in ni napredovala, kakor bi se moglo dočakati«. Vso krivdo vali na tesne društvene prostore, a »kljub slabim razmeram, katere so zavirale boljši napredek čitalnice, so njej vendar zvesti ostali njeni udi, in srčno želi, da bi v prihodnjem letu čitalnica se bolje razcvetela in lepše napredovala, da bi njej prišli spet tisti časi, v katerih je bila ponos tukajšnjih Slovencev«. — Za predsednikom je poročal tajnik dr. Jurij Hrašovec o važnih dogodkih v minulem društvenem letu. Čitalnica je imela »3 tombole, 1 koncert s plesom in še 1 ples. V zadnjem letu je zgubila čitalnica dva vrla uda, g. učitelja Severja in g. Matevža Koželja, ki je bil nekdan njen pevovodja. Pri obeh je zapel pevski zbor ganljive žalostinke na njunej gomili. G. Koželju se je položil na rakev krasen venec z narodnimi trakmi in napisom: 'Čitalnica svojemu pevcu!'.« Nadalje omenja v svojem poročilu, da so bili ob priliki »poroke našega cesarjeviča Rudolfa s princesinjo Štefanijo razsvetljeni čitalnični prostori, tudi je izrazila deputacija v imenu čitalnice svoje čestitke g. okrajnemu glavarju«. To so bili najvažnejši dogodki preteklega poslovnega leta.

Občni zbor je bil dober mesec po smrti Edvarda Jeretina. Niti predsednik niti tajnik se nista niti z besedico spomnila moža, katerega glavna zasluga je bila, da so bili nekoč časi, v katerih je bila čitalnica ponos tukajšnjih Slovencev. Kje je vzrok, da so vodilni možje čitalnice šli brez

besed mimo smrti človeka, ki je bil po svojem očetu Janezu Jeretinu duša celjskega gledališkega življenja v šestdesetih letih? Iz virov, ki so mi na razpolago, tega nisem mogel ugotoviti. Tudi Bleiweisove »Novice«, ki so pred leti pele Edvardu Jeretinu slavo do neba, niso omenile njegove smrti niti z eno vrstico.

Naj bo ozadje te zagonetne zadeve karkoli, eno drži: odkar se ne pojavlja več ime Edvarda Jeretina v sejhnih zapisnikih celjske čitalnice, to je od 2. decembra 1870, je začelo delovanje čitalnice pešati, je leta 1873. sploh prenehalo in se pozneje ni moglo več dvigniti na prejšnjo višino, kar vsako leto na novo ugotavljajo predsedniki in tajniki na društvenih občnih zborih. Gledališko življenje Celjanov, ki je bilo za Jeretinovega življenja vsem, ne samo celjskim Slovincem, v ponos, je popolnoma zamrlo. Kljub vsem naporom, kljub temu, da je pristopilo k čitalnici zlasti v osemdesetih letih vse polno novih, mladih mož, ki so pozneje prevzemali vodilna mesta v celjskem političnem življenju, niso mogli naprej: kljub vsem naporom je čitalnica nastopila pot navzdol. Vse njeno delovanje je bilo v društvenih prireditvah: plesi, kvartanje, streljanje v tarčo, tombole, priložnostni izleti v okolico, brez stalnega pevskega zbora, brez vsakega kulturnega programa, da o gledaliških predstavah sploh ne govorimo — to je bilo delovanje nekaj vsem Slovincem zglednega društva.

Z veselicami in plesi, ki jih je prirejala čitalnica v tem razdobju, so bile skoraj vedno združene razne nevšečnosti. O teh se je mnogo razpravljalo na društvenih sejah. Največ pritožb je bilo zaradi nemškega govorjenja na čitalniških prireditvah. Žičkarjevo krilo, ki so ga sestavljali celjski duhovniki, pa je stalno gledalo na to, da bi veselice in plesi ne bili ob sobotah. »Običajno se take veselice podaljšujejo do jutranjih ur, kar vzbuja v ljudeh, ki hodijo zjutraj v cerkev, pohujšanje in meče slabo luč na celjsko slovensko izobraženstvo.«

O gledaliških predstavah v teh letih ni bilo govora, dasi sta zlasti dr. Jurij Hrašovec in Andrej Perc stalno skušala ustvariti pogoje in primerno ozračje med čitalniškim članstvom za gledališko udejstvovanje. Na seji dne 5. aprila je bil celo izvoljen g. Gabršček za režiserja, na prihodnji seji dne 9. maja pa je poročal tajnik dr. Hrašovec, »da igralko in igralci niso hoteli prevzeti naloge, dokler nimamo stanovanja novega« — in tako je ostal zopet ves trud zaman.

Meseca junija 1882 je nastopil dr. Jurij Hrašovec službo odvetniškega koncipienta pri dr. Valentinu Zarniku v Ljubljani in je prevzel tajniške posle odvetniški uradnik Ivan Likar. Z njim je dobila čitalnica agilnega in temperamentnega društvenega funkcionarja, ki si je nadel nalogo, da najde čitalnici za vsako ceno nove, primernejše prostore, ker je to prvi pogoj za njen nadaljnji razvoj. Po dolgih pogajanjih z raznimi celjskimi hišnimi posestniki se mu je končno posrečilo skleniti pogodbo s hotelirjem Straussom za nove, precej velike prostore (hotel »Pošta« — Rebevšek), kamor se je čitalnica preselila leta 1882. Kljub temu pa še vedno niso mogli uprizoriti nobene gledališke predstave, temveč so se tudi v novih prostorih omejili samo na plese in manjše koncerte, na katerih je nastopal tudi obnovljeni društveni pevski zbor. To leto je bil izvoljen za častnega člana čitalnice slovenski politik in pisatelj dr. Josip Vošnjak.

Tako je minilo tudi leto 1882. brez pomembnih prireditev v Celju, ki bi bile količkaj važne za kulturni razvoj celjskih Slovencev.

Z letom 1883. je celjska čitalnica stopila v 21. leto svojega življenja. Pretekla sta skoraj dva meseca po dvajsetletnici, ko je umrl ustanovitelj in prvi predsednik čitalnice dr. Štefan Kočever. Na društveni seji dne 8. marca 1883 je po zapisniku »poprijel besedo g. dr. Filipič ter v prav ganljivi besedi priporočal umrlega ustanovitelja, očeta in zvestega dobrotnika naše čitalnice g. dr. Štefana Kočeverja blagemu spominu«. Predlagal je končno, »naj vsi navzoči odborniki v znamenje žalosti in tuge vsled neprecenljive te izgube od svojih sedežev vstanejo, kar se je zgodilo«.

Temu sejnemu zapisniku je priložen tale od društvenega tajnika učitelja Mihe Kokota podpisani **dostavek**:

»Dne 23. februarja 1883 zgbulici smo štajerski Slovenci enega nar boljših mož, narod slovenski nar zvestejšega sina dr. Štefana Kočeverja, bivšega c. kr. okrožnega zdravnika, ces. svetovalca itd. Pokojnik rodil se je 15. avgusta 1808 v Središču, dovršil gimnazijo v Mariboru, bil v Gradcu leta 1834. promoviran v doktorja zdravilstva in kirurgije, bil zdravnik v Podčetrtku in se preselil leta 1852. v Celje, kder je službo c. kr. okrožnega zdravnika nastopil. Kakor kaže prvi zapisnik v tej knjigi, je 19. sušca 1862 oživel čitalnico. V preteklem letu bile so se mu pljuče vnele in od tistega časa se starček ni mogel več do dobrega izzdaviti. Dne 25. februarja bil je njegov pogreb, in sicer tako velikanski pogreb, kakeršnega v Celji še nikoli nihče ni videl. Prišle so bile deputacije iz mnogih trgov in občin z venci: 'Ljubljanski Sokol' in pevci z zastavama, deputacija 'Slovenske Maticе' iz Ljubljane, 'Hrvatske maticе' v Zagrebu, 'Zagrebačkega Sokola', 'Savinjskega Sokola', Čitalnice iz Maribora, Ptuja, Ljubljane, Mozirja, Gornjega grada, Celja itd., kmetijskega društva v Celji (z velikim vencem, kojega traki imeli so napis: 'Dem aeltesten und verdienstvollen Mitgliede der Filiale'), zdravniškega in katoliškega društva v Celji itd. itd.

Pred hišo, v kateri je ležal mrlič, zapeli so mu zbrani pevci ljubljanski in celjski (kakih 60 v številu) jako ganljivo pesem, enako pri blagoslovljenju zunaj cerkve sv. Maksimilijana in na mirodvoru.

Na sprevodu je vse mrgolelo ljudi, duhovnikov bilo je nad 30 navzočih. Hodilo se je po Gosposki ulici (današnja Zidanškova), Glavnem trgu (današnji Tomšičev trg), Graški ulici (Stanetova ulica) mimo zgoraj imenovane cerkve tja gor na slovensko pokopališče. Na levi in desni sestavljalo je ljudstvo steno, in ako si pogledal iz mirodvora nazaj proti mestu, zadnjega para spremljevalcev nisi doledal. Hrib krog mirodvora bil je ljudij tako napolnjen kakor streha, na kateri zbirajo se lastovke, potujoče v gorko Afriko. Bilo jih je na tisoče. Na čitalnici, posojilnici, pri dr. Sernecu in na hiši pokojnega (zadnja hiša v Zidanškovi ulici nasproti vojašnice) vihrale so črne zastave. Na grobu govorila sta doktor Zarnik iz Ljubljane in dr. Folnegovič iz Zagreba. — Poslušalci bili so ganjeni do solz. Na gomili so se potem položili krasni in dragoceni venci, katerih je bil visok kup. (Zraven mene so ljudje eden venec do dobrega razpicali, rekoč: 'Jaz hočem imeti spominek od našega ljubega očeta.') — Skoraj pri vseh cerkvah slovenskega Štajerja se je tri dni zvonilo in na dan pogreba v nedeljo tudi molilo.«

(Nadaljevanje prihodnjič.)

SIN KOROŠKIH BUKOVNIKOV —
DR. FRANCE KOTNIK — SEDEMDESETLETNIK

»Čast i hvala tebe bože...
da dal jesi nam i našej drželě
knez i gospod po našej vol'i.«

(Iz praslovenske obredne pesmi.)

Pretekli mesec je slovenska kulturna javnost čakala pomemben jubilej — sedemdesetletnico narodopisca in literarnega zgodovinarja prof. dr. Franceta Kotnika.

Zibelka mu je stekla onkraj Pece in Uršlje gore 1882., dvajsetega listopada, ko sta bila ta vrhova že vsa zasnežena. Toda Francej je čakal, da sta vrhova zažarela v škrlatni luči sončne zarje, da se je debela megla dvignila nekam nad vrhove macesnov, da so se vanje uprli pravi sončni žarki, da je nastopil vigradni dan; se nato ločil od bickov in jo s prvim znanjem iz abecednika in mohorskih bukev mahnil v latinske šole v Celovec (1894—1902). Spremljala ga je ljubezen do rodnega krova, matere besede in domače snovne in duhovne kulture.

V Celovcu je bil predvsem jezikoslovec in pisatelj dr. Jakob Sket tisti profesor, ki je poleg ostale koroške inteligence vzgojil tudi Kotnika v delavnega, natančnega in globoko izobraženega moža ter mu poglobil ljubezen do našega jezika, našega slovstva in slovenstva sploh, da je na našem knjižnem polju zastavil že kot gimnazijec z leposlovnimi in narodopisnimi črticami v celovškem »Miru«.

Ko je odslužil cesarja, ga srečamo v letih 1903—1907 na graški univerzi kot študenta slavistike pri profesorjih dr. Karlu Štreklju in dr. Matiji Murku. H Kotnikovi znanstveni usmerjenosti je odločilno prispeval predvsem Murko, čigar sled je zaslediti koj v prvih njegovih književno-zgodovinskih, predvsem pa narodopisnih spisih, ki so mu stekli izpod peresa še za njegovega vseučiliškega študija.

1908. je promoviral, nato služboval kot profesor najprej (1908—1920) na Koroškem — v Celovcu in Velikovcu, zatem pa ga je poklic zanesel tudi na Štajersko — v Ptuj in Maribor, nazadnje v Ljubljano. Prišedši na Štajersko je tudi le-to uvrstil v svoje kulturnozgodovinske, posebej pa etnografske raziskave in obravnave.

Del dr. Kotnikovega obsežnega, doma in v tujini nadvse cenjenega narodopisnega in književnozgodovinskega dela pripada tudi naši gledališki zgodovini. Obravnavajoč duhovno kulturo našega ljudstva, se ustavlja tudi pri naši ljudski igri, ki pomeni najvišjo stopnjo ljudske dramatike in ki jo je uprizarjalo večinoma ljudstvo samo in dostikrat tudi ustvarjalo, se pravi, da jo je kdo iz ljudstva sestavil ali predelal. V izčrpnih razpravah nam jo je orisal kot del verskih obredov, vse dokler

se vanje niso vrinili komični prizori s številnejšimi igralci, da so igro potisnili iz cerkve na prosto, na trg in v varno kmečko zavetje na deželi.

V vrsti koroških bukovnikov — branja in pisanja vajenih ljudi iz ljudstva — nam je odkril in predstavil porednega pavra v Korontane, Andreja Šusterja — Drabosnjaka (1768—1825 [?]). To je bil bukovnik višje vrste, ki je svoje »rajme naredov per dele po lete«, v prostem času pa ustvaril še kaj več ter — za gledališkega teoretika in umetnika nadvse zanimivo — prevedel in priredil šest iger (»Pasijonska igra«, »Izgubljeni sin« itd.), ki jih je s svojimi tovariši tudi uprizarjal. S tem je Drabosnjak na Koroškem utemeljil slovensko ljudsko gledališče, kakor je Linhart v Ljubljani umetno slovensko dramo. Z obdelavo Drabosnjakovega življenja in dela, njegovih odrskih besedil in uprizoritev, nam je dr. Kotnik utrdil vero v mimo prvotne fevdalnocerkvene gledališke dejavnosti ideološko naprednejšo ljudsko tvornost v zgodovini slovenskega gledališča.

Slavljenec dr. Fran Kotnik živi danes med nami v Celju, vever in čil, da mu nihče ne bi prisodil te častitljive starosti. Po svojem dolgoletnem in uspešnem delu na vzgojnem in na znanstvenem področju bi si po pravici zaslužil miren počitek v svoji življenjski jeseni. Toda njegova delavna in neutrudna narava ga veže še danes z ravnateljstvom pri stoletni Mohorjevi družbi, s krogom sodelavcev Slovenske akademije znanosti in umetnosti v Ljubljani, »Slovenskega etnografa«, tukajšnjega muzeja itd. Ob tej veliki ljubezni do dela si tedaj ne moremo kaj, da bi si ne želeli, da bi nam ta vredni sin koroških bukovnikov, sosed ravenških fužinarjev ter Prežihov prijatelj še odrezal kak lep krajec svojega kulturnozgodovinskega stolnika. Zato pa mu želimo zdravja in zadovoljstva. Dró!

Viri: SBL IV. zv. — Fr. Kotnik, Dr. Jakob Sket, Slov. večernice 102. zv. — B. Orel, Sedemdesetletnica dr. Franceta Kotnika, SP 20. nov. 1952. — Fr. Kotnik, Slovenske starosvetnosti. — Fr. Kotnik, Bukovniki, Koroški zbornik 1946. — Narodopisje Slovencev II. — Filip Kalan, Oris gledališke zgodovine pri Slovencih, Novi svet 1948.

Gustav Grobelnik.

Gledališki razgledi

PO SVETU

J. B. PRIESTLEY JE KONČAL NOVO DRAMO. J. B. Priestley, ki smo ga letos spoznali v Celju po njegovi eksperimentalni komediji »Od raja pa do danes« je pravkar končal novo dramo pod naslovom »Zmajev zrel«. Pravzaprav gre za pogovor starih ljudi na neki jahti. Energičen podjetnik, njegova žena, altruistična tajnica neke humanitarne ustanove in hladni estet-filozof razlagajo svojo življenjsko filozofijo in vsak zase trdi, da je srečen. Sredi oceana po radiu zvedo, da je eden od njih okužen s kugo.

V trenutku pa, ko bi morali izvedeti ime okuženega, se radio pokvari. Zda prisostvujejo izpremembi, ki se v teh ljudeh dogaja. Vsi, razen žene priznajo, da so bili samo na videz srečni, all bolje, da so se samo kazali srečne. Na koncu drame ne zvemo, kdo je pravzaprav okužen in obsojen na smrt. Vsi pa obljubijo, da bodo tisti trije, ki bodo ostali živi, živeli do kraja iskreno in pošteno življenje. Gre torej za čisto diskusijsko dramo s filozofskim problemom.

G A S T O N B A T Y

V Aixu (en Provence) je umrl slavni francoski režiser Gaston Baty, star 67 let. Gaston Baty je bil zadnji od »velikih štirih« (Baty, Dullin, Jouvet in Pitojev), ki so leta 1926 osnovali znameniti Kartel. Za svojo življenjsko nalogo so si postavili borbo proti lažnemu realizmu ter borbo proti trgovskim principom in dobičkarstvu v gledališču.

Gaston Baty je študiral v Franciji in Nemčiji. Nanj je močno vplival Max Reinhardt. Kot režiser je debutil leta 1919, pozneje je bil direktor gledališča Champs Elysées v Parizu in gledališča Montparnasse, od leta 1936 dalje pa eden vodilnih režiserjev v Comédie Française.

Gledališko umetnost je Gaston Baty pojmoval kot sintezo vseh umetnosti. Francosko in svetovno gledališče je z Batyjem izgubilo umetnika, ki je bistveno pripomogel k vzponu gledališke umetnosti v Franciji v obdobju med obema vojnama.

NOVA MENOTTIJEVA OPERA. Carlo Menotti, ki se je v zadnjih letih proslavil z znano opero »Konzule«, je napisal letos novo opero pod naslovom »Amahl in nočni obiskovalci.« Opera je bila letos uprizorjena v Ameriki z velikanskim uspehom in po zadnjih poročilih si utira pot tudi v Evropo.

LEONHARD FRANK-SEDEMDESET-LETNIK. Znani nemški napredni dramatik Leonhard Frank, avtor znamenite drame »Karel in Ana« je te dni slavil svojo sedemdesetletnico. Kot sin mižarskega pomočnika se je prebijal skozi življenje kot tovarniški delavec, sofer in sluga, dokler ni uspel na svetovnih odrih s svojimi socialnimi dramami. Od leta 1933 do 1950 je živel Frank v ZDA kot emigrant-begunec pred fašizmom. Na Slovenskem sta bili med obema vojnama uprizorjeni dve: njegovi deli »Vzroke ter »Karel in Ana«, obe v Drami SNG v Ljubljani.

FRANKOVA DRAMA »KAREL IN ANA« V WÜRZBURGU ODTAVLJENA Z REPERTOARJA. Zgoraj poročam o šestdesetletnici dramatika Leonharda Franka. V zvezi s tem bo naše bralce zanimala tale vest, ki sem jo zasledil tik pred zaključkom redakcije »Gledališkega lista«: V Würzburgu, pisateljevem rojstnem mestu, so morali na zahtevo

organizacije vojnih ujetnikov-povratnikov in po hudih napadih kritike odstaviti z repertoarja njegovo dramo »Karel in Ana«. Pravijo, da zato, ker ta drama »ruši stebre zakonske morales«. Kdor količkaj dobro pozna razmere v sedanji Nemčiji, ve, da gre za pojav, ki je le člen v verigi značilnih pojavov v zvezi z ostrim odklonilnim odnosom do pisateljev, ki so pod Hitlerjem emigrirali in se sedaj vračajo v Nemčijo. Primer Th. Manna, ki se je pred nedavnim vrnil v Nemčijo in imel tu vrsto predavanj, je podoben, dasi bolj prikrit. Zanimanje za ta predavanja je bilo zelo »oficialno«. Ko sem bil poleti v Nemčiji, sem pripovedoval, da prevajamo Manna (Heinricha in Thomasa), pa so ob tem mnogi zmajevali z glavo, češ, ali ne najdete nič boljšega in pametnejšega. V razgovorih z naprednimi študenti sem izvedel, da se Mannova dela zelo malo bero. Podobno je s Zweigovimi knjigami, ki — zlasti zadnje — leže zaprasene po knjigarnah. Gre za čisto odkrito nostalgijsko po Hitlerjevi kulturni politiki in za neke vrste odpor proti vsem, ki so pomagali zrušiti tretji rajh, zlasti pa za močne ostanke antisemitizma in rasizma sploh.

NOVA DRAMA ARTURJA MILLERJA. Znani ameriški dramatik Artur Miller, po rodu Avstrijec z Dunaja,

čigar »Smrt trgovskega potnika« bo po zmagovalni poti po svetovnih odrih te dni doživela svojo premiero tudi v Drami SNG v Ljubljani, je pravkar končal novo ordrsko delo pod naslovom »Those Familiar Spirits«. Krstna izvedba bo v New Yorku konec decembra.

ZGODOVINA AMERIŠKEGA GLEDALIŠČA V SLIKAH. Brand New Edition v New Yorku je letos izdala Daniela Bluma »Zgodovino ameriškega gledališča v slikah od leta 1900 do 1951«. Iz bogatih in nadvse zanimivih podatkov te knjige naj omenim samo štiri drobtinice: pri nas iz filmov »Dedinja« in »Prostor na soncu« znani Montgomery Clift je že leta 1935 nastopal v mladinskem gledališču; svetovnoznana Nazimova je leta 1936 igrala v New Yorku Heddo Gabler; drama »Key Largo«, ki smo jo pri nas videli lani v filmski adaptaciji z Robinsonom v glavni vlogi, je bila v New Yorku na sporedu že leta 1939. Vlogo poglavarja ponarejevalcev denarja, ki jo v filmu igra Robinson, je leta 1939 igral Paul Muni; Ingrid Bermannova, ki jo pri nas poznamo iz cele vrste filmov (nazadnje kot Marijo v filmu po Hemingwayevem romanu »Komu zvonice«) je leta 1946 igrala v New Yorku Ivanko v Shawovi »Sveti Ivani«.

VSTOPNINA V AMERIŠKIH GLEDALIŠČIH. Ob živih debatah o obisku naših gledališč in o visini vstopnine bo marsikoga zanimalo, koliko žrtvuje ameriški obiskovalec gledališča za enkratni obisk. Najcenejša vstopnica v newyorških gledališčih stane 3,60 dolarja, najdražja pa 6,60 dolarja. To se pravi, da dá ameriški visoko kvalificirani delavec za enkratni obisk gledališča svoj 2 in pol urni zaslužek in to za najcenejšo karto, za najboljšo pa celo 4 in pol urni zaslužek. Človek si komaj upa postaviti vprašanje, kako bi bilo z obiskom gledališča pri nas, če bi vstopnino dvignili, ko že sedaj, ko znaša najvisja vstopnina komaj dober enurni zaslužek visoko kvalificiranega delavca, v naših avditorijih zevajo žalostne praznine.

»EVROPSKA DRAMATURGIJA«. Margareta Dietrich je letos na Dunaju izdala prvi zvezek (404 strani) »Evropske dramaturgije«. Kritika je delo sprejela zelo toplo. Njena največja vrednost je v tem, da predstavlja prvo sistematično in znanstveno obdelano zgodovino evropske dramaturgije.

ZGODOVINA EVROPSKE GLEDALIŠKE KRITIKE. V »Švicarskem gledališkem almanahu« je letos izšla študija o zgodovini evropske gledališke kritike. Odlomke iz tega nenavadno poučnega in

pomembnega eseja bomo v drugi polovici sezone objavili v celjskem »Gledališkem listu«, na kar posebej opozarjamo.

DVE NOVI GREGORJEVI KNJIGI. Znani gledališki zgodovinar Joseph Gregor je po dveh »Zgodovinah svetovnega gledališča«, po »Zgodovini španskega gledališča«, »Zgodovini avstrijskega gledališča« in »Kulturni zgodovini baleta« letos izdal dve novi knjigi: »Gerhard Hauptmann, njegovo delo in nas čas« (Diana-Verlag, Duna; — 700 strani) in »Kulturna zgodovina opere« (Scientia-Verlag Zürich, 503 strani). Zlasti druga bo tudi pri nas našla širok krog bralcev, saj obravnava vso zgodovino opere do najnovejših dni, zato bo prav, da jo nabavi vsaj Narodna in univerzitetna knjižnica.

ERWIN PISCATOR ZOPET V EVROPI. Znani režiser-eksperimentator Erwin Piscator se je po dolgoletnem bivanju v ZDA vrnil v Evropo. Kot poroča nemški tisk, režira sedaj kot gost v Marburgu Büchnerjevo »Dantonovo smrt«. Od tod pojde na gostovanje v Giesen, kjer bo uprizoril ciklus Büchnerjevih del, nato pa v Haag, kjer bo režiral Shawovega »Androkla in leva«.

BARRAULT V NEW YORKU. Gledališka družina Madeline Renaud in Jeana Louisa Barraulta je sredi novembra začela štiritedensko gostovanje v Ziegfeldovem gledališču v New Yorku. Družina dnevno uprizarja dvodelni spored: Mariyaxovo komedijo »Lazne skrivnosti« in Prevertovo pantomimo »Baptiste« z glasbo N. Kosme. (Nekaterih odlomkov te pantomime se bo marsikdo spomnil iz nepozabnega Barraultovega filma »Otroci galerije«. Pierota pleše tudi sedaj sam Barrault. Po nekajkrat so bila uprizorjena tudi tale odrska dela: Gidova in Barraultova predelava Kafkovega »Procesa«, »Scapinove zvijače«, Anouilhova »Gledališka skušnja ali kaznovana ljubezen« in Shakespearov »Hamlet«. Vsa ta leta uprizarja Barrault v New Yorku v francoskem jeziku in to z velikanskim uspehom. Ameriški tisk o tem gostovanju zelo obširno govori. Kritiki so si edini v tem, da je Barrault pokazal newyorški gledališki publiki, zakaj ga je neki francoski dramatik imenoval »bombo, ki se je razletela na odru in s svojo svetlobo oslepila občinstvo«. Še drobna zanimivost: Barrault, ki je l. 1946 s svojo skupino izstopil iz Comédie Française in prevzel gledališče Marigny, je v sedmih letih dosegel s svojo skupino tolikšne uspehe in tolikšno popularnost, da mu je za gostovanje v Ameriki francoska vlada plačala potovanje tja in nazaj. In še neofi-

cielna napoved: v teku so pogajanja, da bi po povratku iz Amerike Barrault s svojo družino gostoval tudi v Jugoslaviji. Pravijo, da so pogajanja uspešna in da bo do gostovanja prišlo.

GOSTOVANJE ATENSKEGA GLEDALIŠČA V NEW YORKU. V začetku decembra je gostovalo v New Yorku atensko narodno gledališče in v novi grščini uprizorilo Sofoklejevo »Elektro« in »Kralja Ojdispa«. Tudi grški gostje so v Ameriki dosegli velik uspeh.

FESTIVAL EVROPSKE DRAMATIKE V CLEVELANDU. Akademsko gledališče v Clevelandu (najmanjše ameriško gledališče, ki ima vsega 54 sedežev; ne morem si kaj, da ne bi dodal zlobnega vprašanja: ali bi v Celju tudi v takem majhnem gledališču zevale praznine in ali bi tudi v takem gledališču bilo treba odpovedovati predstave pred prazno dvorano?! —) pripravlja festival evropske dramatike. Uprizoriti nameravajo po eno odsko delo iz vsake nacionalne dramatike. Na repertoarju pa ni nobenega jugoslovanskega dela.

PIA IN PINO MLAKAR STA V MÜNCHENU DOZIVELA NEUSPEH. Nemski tisk poroča o premieri baleta zakoncev Mlakarjevih »Srednjeveška ljubezen« v Münchenu. Izvajanje je bil pod naslovom »Balada«. Vsa kritika je delo dokaj ostro odklonila. Teško je reči, ali gre res za tak neuspeh ali je za vsem tem kako politično ozadje. Možno je, da gre za afront proti Mlakarjevima, ki sta z letošnjo sezono kot gosta zopet angažirana v Münchenski Bavarski državni operi. V ilustracijo navajam dva odlomka iz kritik. Helmut Schmidt-Carré piše v »Münchener Merkurju« med drugim: »... Iz majhne baletne etude so po neprevidnosti naredili celovečerno etnografsko slikanico. Konvencionalne in blede domisljice, večno se ponavljajoče variante plesa s sabljo — vse to je bilo neuzitno. Baletne figure, ki naj bi bile klasične, niso imele klasične drže, vse je ostalo v stlini neopredeljenosti in nepovezanosti. Med vljudnostnim aplavzom ob koncu predstave je bilo slišati tudi »žvižganje«. Werner Suhr pravi v »Neue Zeitung« med drugim: »... Glasba Frana Lotške ustreza pompoznemu karakterju te nezahtevne legende, pa še tako kot je, ni bila dobro izvajana. Ali balet državne opere zopet jadra v tisto smer, ki je njegovemu ugledu še tako zelo škodil? Na odru: hudo bobnanje, med občinstvom pa hudo žvižganje.«

EVROPSKA PREMIERA MENOTTIJEVE NOVE OPERE PROPADLA. V Weisbadnu je bila pretekli teden evrop-

ska premiera Menottijeve opere »Amahl in nočni obiskovalci«, ki je po soglasni sodbi kritike doživela hud neuspeh. Primitivizem, misticizem in konvencionalnost, pravijo, so glavne značilnosti opere. V gledališče ta opera po sodbi kritike sploh ne spada. Napisana je bila za ameriške televizijske postaje »Televizija pa je eno, a gledališče čisto nekaj drugega«, pravijo kritiki.

ZGODBA O PET LET ZAPRTIH VOJAKIH V PODZEMSKEM BUNKERJU — DRAMATIZIRANA. V Münchenu je bila te dni krstna izvedba drame »Strahota«, ki prikazuje usodo skupine vojakov, ki so ob umiku nemške vojske ostali zaprti v podzemskem skladišču, katerega izhoda so na umiku minirali. Ko so jih po petih letih odkrili, je tudi pri nas tisk veliko pisal o tem. Sodeč po glasovih kritike drama ni prišla problemu do dna in ga je prikazala bolj zunanje kot v psihološkem razvoju. Res je, da snov sama za dramatičnijo ni najbolj primerna, pač pa naravnost kliče po filmski obdelavi. S filmskimi izraznimi možnostmi bi bilo mogoče izraziti najmočnejšo komponento te zgodbe: čas, tok časa in njegovo sled v psihiki teh pri živem telesu pokopanih ljudi.

KRSTNA IZVEDBA DRAME PETRA USTINOVA. V Londonu živečega ruskega emigranta Petra Ustinova, gledališkega in filmskega igralca (pri nas se ga spomnimo kot hotelirja v duhoviti angleški filmski komediji »Hotel Sahara«) in dramskega pisca pozna svet po njegovih »Ljubezni štirih polkovnikov«. Komedijska je v dobrem letu presla vse svetovne odre. Imamo jo tudi v slovenskem prevodu. Prešernovo gledališče v Kranju, ki jo je od slovenskih gledališč prvo uvrstilo v repertoar, jo je zaradi prevelike tehnične zahtevnosti uprizoritve črtalo, pač pa jo bo uprizorilo Slovensko narodno gledališče za Svobodno trzsko ozemlje. Zdaj poroča angleški tisk, da je bila prve dni decembra v Embassy Theatre v Londonu krstna izvedba njegove drame »High Balcony«. Ustinov je z dramo presenetil publiko, ki ga je poznala kot izrazitega komediografa. Še bolj pa je presenetljivo dejstvo, da je dramo napisal že pred »Ljubeznijo štirih polkovnikov«, in sicer l. 1946, a je vse do letos ležala po predalih londonskih dramaturgov. Snovno drama posega v drugo svetovno vojno. Dogaja se v Nemčiji. Kritika je delo sprejela hladno. Učinek, ki bi ga bila leta 1946, ko je bila napisana, brez dvoma dosegla, je sedaj izostal. Približno ob istem času pa se je Ustinov gledališki javnosti predstavil še s tretje strani: kot gledališki teoretik. V založbi

Johnatan Cape v Londonu je izdal knjigo: »Igre iz ljudstva za ljudstvo«. Knjiga sodi v vrsto poljudnih del o gledališču, ki jih izdajajo angleške založbe za popularizacijo gledališke umetnosti. Naj nekatere navedemo; založba Hutchinson je izdala Malthbyjevo poljudno studijo »Ko se dvigne zastora«, založba Wats D o w n s o v o poljudno razpravo »Zakaj hodimo v gledališče«, založba Harrap knjigo L. Feaseyev »Pojdimo torej v gledališče«, založba Phoenix House Darlingtonovo razpravo »Igralec in občinstvo«, založba Longmans Robsonovo »Gledališče«, založba Macdonald in Evans Landstonovo knjigo »Ti in gledališče«, založba The Bodley Head pa Lindseyev »Gledališče«. Torej nenavadno bogata založniška zetev s področja poljudne gledališke teorije. Dasi so to izdaje najrazličnejših založb je jasno, da ne gre za naključje, ampak za sistematično akcijo z namenom, da se gledališče približa delovnemu človeku in da se dvigne obisk. O široki akciji za povečanje gledališkega obiska v Angliji smo v našem Gledališkem listu že pisali (glej »Gledališke razgledbe po svetu« v 3. št. Gledališkega lista MG Celje). Uspeh je izredno lep. In nobenega dvoma ni: tu se moramo učiti tudi mi! Na dlani je namreč, da bodo v naših gledališčih zevale praznine vse dotlej, dokler ne bomo začeli s sistematično umetnostno vzgojo delovnega človeka, to pa seveda ne s pavšalnimi uvodnimi članki in s konvencionalnim frazarijem, marveč s sistematičnimi študijami s področja gledališke teorije, estetike, psihologije in specialnih panog sociologije, ki so v zvezi s tem. Vse to pa seveda na poljuden in vsakomur razumljiv način. Naše gledališke delavce, pa tudi uredništva revij in vodstva knjižnih založb čaka tu še veliko delo. Čas je, da se tega že enkrat zavemo, sicer se bodo vsa naša mlada

na novo ustanovljena gledališča prej ali slej podrla, ker jih zidamo če že ne v oblake, pa vsaj na pesek.

NOVE KNJIGE S PODROČJA GLEDALIŠKE TEORIJE V ANGLEŠKEM JEZIKU. Navajam nekaj najnovejših angleških izdaj, ki bi jih naj poznali vsi gledališki delavci, če hočemo s časom naprej in če nečemo, da bo slovensko gledališče capljalo sto let za svetom in izdelo za kitajskim zidom deviznih omejitev!

Bentley: »Moderno gledališče«, založba Robert Hale, London. Evans: »Kratka zgodovina angleške dramatike«, založba Pelican Books, Thomas. »Živo gledališče«, založba Chr. Johnson, London. Trewin: »Angleško gledališče«, založba P. Elek, London. Hall: »Sodobni angleški balet«, založba A. Melrose, London. Hudson: »Življenje in gledališče«, založba Harrap, London. Nicoli: »Svetovna zgodovina drame od Ajshila do Anouilha«, izdaja univerze Cambridge. Potts: »Komedij«, izdaja univerze Hutchinson. Reynolds: »Moderna angleška drama«, založba Harrap, London. Short: »Gledališče«, založba Eyre and Spottiswode. Williamson: »Baletna umetnost«, založba P. Elek. A. Dent je pri založbi Dent v zbirki Evermans Library izdal antologijo moderne svetovne drame pod naslovom »International modern Plays«. (Bi ne mogli dobiti vsaj te?!). Hudson: »Angleški oder od 1850 do 1950«, založba Harrap. Rueff: »Poznal sem Sarah Bernhardt«, založba F. Müller.

Ce pomislimo, koliko literature izhaja še v drugih jezikih, nam postane jasno, da je za razvoj naših gledaliških delavcev izolacija, v kateri živimo, prenevarna, da bi jo kot kulturni narod na sedanji stopnji družbenega razvoja mogli sprejeti na svojo odgovornost.

Zbral L. F.

DOMAČE GLEDALIŠKE VESTI

PRIHODNJA PREMIERA. Kot peta premiera v letošnji sezoni bo uprizorjena drama Janeza Z m a v c a iz Šoštanjca »Izven družbe«. Drama bo v celjskem gledališču doživela krstno izvedbo. Režiral bo kot gost Andrej H i e n g, književnik in režiser SNG v Mariboru.

Gledališki list Metnega gledališča v Celju. Izhaja za vsako premiero. Sezona 1952/53. Letnik VII, številka 4. Lastnik in izdajatelj Mestno gledališče Celje. Predstavniki Fedor Gradišnik. Urednik Lojze Filipič. Tiska Celjska tiskarna. Vsi v Celju. Naklada 700 izvodov. Cena dvajset dinarjev.